

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista (1) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman ”Horisontti Eurooppa -asetus” perustamisesta vuosiksi 2028–2034, sen osallistumista ja tulosten levittämistä koskevien sääntöjen vahvistamisesta ja asetuksen (EU) 2021/695 kumoamisesta, (2) neuvoston päätökseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman ”Horisontti Eurooppa” (2028–2034) täytäntöönpanoa koskevasta erityisohjelmasta, kyseiseen ohjelmaan osallistumista ja sen tulosten levittämistä koskevien sääntöjen vahvistamisesta sekä päätöksen (EU) 2021/764 kumoamisesta, (3) neuvoston asetukseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmaa ”Horisontti Eurooppa” täydentävän Euroopan atomienergiayhteisön tutkimus- ja koulutusohjelman perustamisesta vuosiksi 2028–2032, yhteisön osuudesta ITER-hankkeeseen ja asetuksen (Euratom) 2025/1304 kumoamisesta, (4) neuvoston asetukseksi Liettuassa sijaitsevan Ignalinan ydinvoimalaitoksen käytöstäpoiston avustusohjelman perustamisesta vuosiksi 2028–2034 ja asetuksen (EU) 2021/101 kumoamisesta ja (5) neuvoston asetukseksi välineen perustamisesta ydinturvallisuuteen liittyvää yhteistyötä ja ydinlaitosten käytöstä poistamista varten vuosiksi 2028–2034 ja asetusten (Euratom) 2021/100 ja (Euratom) 2021/948 kumoamisesta

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle Euroopan komission 16. päivänä heinäkuuta 2025 antamat ehdotukset (1) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman ”Horisontti Eurooppa -asetus” perustamisesta vuosiksi 2028–2034, sen osallistumista ja tulosten levittämistä koskevien sääntöjen vahvistamisesta ja asetuksen (EU) 2021/695 kumoamisesta, (2) neuvoston päätökseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman ”Horisontti Eurooppa” (2028–2034) täytäntöönpanoa koskevasta erityisohjelmasta, kyseiseen ohjelmaan osallistumista ja sen tulosten levittämistä koskevien sääntöjen vahvistamisesta sekä päätöksen (EU) 2021/764 kumoamisesta sekä Euroopan komission kolmantena päivänä syyskuuta 2025 antamat ehdotukset neuvoston asetukseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmaa ”Horisontti Eurooppa” täydentävän Euroopan atomienergiayhteisön tutkimus- ja koulutusohjelman perustamisesta vuosiksi 2028–2032, yhteisön osuudesta ITER-hankkeeseen ja asetuksen (Euratom) 2025/1304 kumoamisesta, (4) neuvoston asetukseksi Liettuassa sijaitsevan Ignalinan ydinvoimalaitoksen käytöstäpoiston avustusohjelman perustamisesta vuosiksi 2028–2034 ja asetuksen (EU) 2021/101 kumoamisesta ja (5) neuvoston asetukseksi välineen perustamisesta ydinturvallisuuteen liittyvää yhteistyötä ja ydinlaitosten käytöstä poistamista varten vuosiksi 2028–2034 ja asetusten (Euratom) 2021/100 ja (Euratom) 2021/948 kumoamisesta sekä ehdotuksista laadittu muistio.

Helsingissä 18.12.2025

Elinkeinoministeri Sakari Puisto

Johtava asiantuntija Riikka Astala

18.12.2025

KOMISSION EHDOTUKSET HORISONTTI EUROOPPA –PUITEOHJELMASTA, EURATOMIN TUTKIMUS- JA KOULUTUSOHJELMASTA, IGNALINA - OHJELMASTA SEKÄ YDINTURVALLISUUSYHTEISTYÖN JA KÄYTÖSTÄPOISTON VÄLINEEN PERUSTAMISESTA

1 Ehdotusten tausta

Euroopan komissio on antanut tulevaa rahoituskehyskautta vuosille 2028–2034 koskevien säädösehdotusten kokonaisuudessa useamman tutkimusohjelmia koskevan jäljempänä yksilöidyn ehdotuksen, jotka valtioneuvosto on katsonut tarkoituksenmukaiseksi käsitellä samassa kirjelmässä. Ehdotusten käsittely on käynnissä neuvoston tutkimustyöryhmässä.

Horisontti Eurooppa -puiteohjelmaa koskeva ehdotus

Euroopan komissio antoi 16.7.2025 ehdotuksensa kymmenenneksi tutkimuksen ja innovoinnin Horisontti Eurooppa -puiteohjelmaksi (jäljempänä Horisontti Eurooppa -ohjelma). Tämä ohjelma on keskeinen väline tulevaa rahoituskehyskautta koskevien toimintapoliittisten tavoitteiden sekä puheenjohtaja von der Leyenin Euroopan valinta -suuntaviivoissa esitettyjen vuosien 2024–2029 politiikan painopisteiden toteuttamisessa.

Horisontti Eurooppa -puiteohjelmaehdotus koostuu

- ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman ”Horisontti Eurooppa -asetus” perustamisesta vuosiksi 2028–2034, sen osallistumista ja tulosten levittämistä koskevien sääntöjen vahvistamisesta ja asetuksen (EU) 2021/695 kumoamisesta (COM(2025) 543 final)

- ehdotuksesta neuvoston päätökseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman ”Horisontti Eurooppa” (2028–2034) täytäntöönpanoa koskevasta erityisohjelmasta (jäljempänä ”erityisohjelma”), kyseiseen ohjelmaan osallistumista ja sen tulosten levittämistä koskevien sääntöjen vahvistamisesta sekä päätöksen (EU) 2021/764 kumoamisesta (COM(2025) 544 final)

- vaikutustenarvioinnista Euroopan kilpailukykyrahastolle (SWD(2025) 555 final) sekä säädöksiin liittyvistä rahoitus selvityksistä.

Puiteohjelma pannaan täytäntöön neuvoston päätöksellä vahvistettavalla erityisohjelmalla. Erityisohjelmaa koskeva ehdotus sisältää yksityiskohtaiset säännöt ohjelman toteuttamiseksi, siinä täsmennetään ohjelman kesto ja määrätään tarpeelliseksi arvioiduista varoista.

Horisontti Eurooppa -ohjelmalla olisi useita yhtymäkohtia ehdotukseen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan kilpailukykyrahaston perustamisesta, mukaan lukien puolustusalan tutkimuksen ja innovoinnin erityisohjelma, asetusten (EU) 2021/522, (EU) 2021/694, (EU) 2021/697 ja (EU) 2021/783 kumoamisesta ja asetusten (EU) 2021/696, (EU) 2023/588 ja (EU) [EDIP] muuttamisesta (COM/2025/555 final), jäljempänä asetusehdotus kilpailukykyrahastosta). Horisontti Eurooppa -ohjelman tiivis yhteys kilpailukykyrahastoon

toteutuu erityisesti Horisontin pilarissa II Kilpailukyky ja yhteiskunta. Asetusehdotus kilpailukykyrahastosta sisältää myös Horisontti Eurooppa -ohjelmaan sovellettavan yhtenäisen sääntökirjan. Yhteistä säännöstöä ja pilarin II sisältöä kuvataan jäljempänä. Rahoitusohjelmien tiiviillä yhteydellä on komission mukaan tarkoitus taata sujuva rahoituspolku perustutkimuksesta soveltavaan tutkimukseen ja aina startup- ja skaalautuviin yrityksiin saakka. Kilpailukykyrahastoa koskevasta ehdotuksesta annetaan eduskunnalle oma U-kirjelmänsä.

Horisontti Eurooppa -ohjelmaehdotuksen käsittely on aloitettu tutkimustyöryhmässä. Puheenjohtaja esitteli käsittelystä edistymisraportin 9.12.2025 kilpailukykyneuvostossa.

Euratomin tutkimus- ja koulutusohjelmaa koskeva ehdotus

Euroopan komissio antoi 3.9.2025 ehdotuksensa neuvoston asetukseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmaa ”Horisontti Eurooppa” täydentävän Euroopan atomienergiayhteisön tutkimus- ja koulutusohjelman perustamisesta vuosiksi 2028–2032, yhteisön osuudesta ITER-hankkeeseen ja asetuksen (Euratom) 2025/1304 kumoamisesta (COM(2025) 594 final, jäljempänä Euratom-ohjelma). Ohjelma edistäisi EU:n kilpailukykyä tukemalla turvallisten ja innovatiivisten ydinenergiateknologioiden tutkimusta, erityisesti fuusioenergian kehittämistä sekä tulevaisuudessa sen liittämistä sähköverkkoon. Se mahdollistaisi Euratomin panoksen maailman suurimman fuusiovoiman koelaitoksen rakentamiseksi perustettuun ITER-projektiin, joka on keskeinen fuusioenergian kaupallistamisen kannalta. Lisäksi ohjelma pyrki vähentämään ionisoivan säteilyn riskejä, suojelemaan ihmisiä ja ympäristöä, sekä tukemaan EU:n strategista autonomiaa ja energian toimitusvarmuutta.

Ohjelma vastaa komission mukaan jäsenvaltioiden kasvavaan kiinnostukseen ydinenergian ja säteilyn soveltamiseen lääketieteessä, teollisuudessa ja muilla aloilla. Se tukisi ydinturvallisuutta, ydinmateriaalivalvontaa sekä ydinsulkusopimuksen täytäntöönpanoa ja säteilysuojelua kehittämällä uusia menetelmiä ja kouluttamalla asiantuntijoita. Ohjelma edistäisi osaamisen ja infrastruktuurin kehittämistä, tukisi innovatiivisia sovelluksia ja toimisi synergiassa muiden EU-ohjelmien, kuten Horisontti ohjelman ja Euroopan kilpailukykyrahaston kanssa. Lisäksi ohjelma edistäisi osaamisen ja infrastruktuurin kehittämistä, tukisi innovatiivisia sovelluksia ja toimisi synergiassa muiden EU-ohjelmien, kuten Horisontti Eurooppa -ohjelman ja Euroopan kilpailukykyrahaston kanssa. Ohjelma tarjoaisi tukea kaikille jäsenvaltioille ja mahdollistaa nopeamman, selkeämmän ja strategisemman EU-rahoituksen.

Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksesta (jäljempänä Euratom-sopimus) johtuvan rajoituksen vuoksi ohjelmaehdotus koskee viiden vuoden jaksoa (2028–2032), mutta aiempien vuosien tapaan komissio aikonee esittää erillisen ehdotuksen kahden vuoden jatko-ohjelmasta (2033–2034) monivuotisen rahoituskehityksen loppuosaksi todennäköisesti vuoden 2032 alussa.

Ignalina-ohjelmaa koskeva ehdotus

Euroopan komissio antoi 3.9.2025 ehdotuksen neuvoston asetukseksi Liettuassa sijaitsevan Ignalinan ydinvoimalaitoksen käytöstäpoiston avustusohjelman perustamisesta vuosiksi 2028–2034 ja asetuksen (EU) 2021/101 kumoamisesta (COM (2025) 476 final). Tavoitteena on tukea Liettuaa säteilyturvallisuushaasteiden hallinnassa ja varmistaa, että käytöstäpoisto toteutetaan turvallisesti ja tehokkaasti.

Ignalinan ydinvoimalaitos sisältää kaksi Tšernobyl-tyyppistä RBMK-reaktoria, joiden sulkeminen oli ehtona Liettuan liittymiselle Euroopan unioniin. Koska käytöstäpoisto on

teknisesti vaativa ja taloudellisesti raskas prosessi, EU on sitoutunut tukemaan Liettuaa pitkäjänteisesti osoittaakseen solidaarisuutta ja edistääkseen ydinturvallisuutta koko unionin alueella.

Ydinturvallisuusyhteistyön ja käytöstäpoiston välineen perustamista koskeva ehdotus

Euroopan komissio antoi 3.9.2025 ehdotuksen neuvoston asetukseksi välineen perustamisesta ydinturvallisuuteen liittyvää yhteistyötä ja ydinlaitosten käytöstä poistamista varten vuosiksi 2028–2034 ja asetusten (Euratom) 2021/100 ja (Euratom) 2021/948 kumoamisesta (COM(2025) 598 final). Ehdotuksen taustalla on tarve yhdistää kaksi nykyistä EU:n ydinturvallisuus- ja ydinlaitosten käytöstäpoistoa koskevaa rahoitusvälinettä yhdeksi selkeytetyksi säädökseksi, joka kattaa sekä kansainvälisen yhteistyön ydinturvallisuudessa että EU:n yhteisen tutkimuskeskuksen (JRC) ydinlaitosten käytöstäpoiston vuosina 2028–2034. Tavoitteena on vähentää hallinnollista taakkaa, varmistaa oikeudellisten velvoitteiden toteuttaminen tulevaisuudessa, parantaa ydinturvallisuutta ja säteilysuojelua EU:ssa ja sen kumppanimissa, sekä jakaa EU:n asiantuntemusta ja kokemuksia tehokkaammin. Lisäksi uusi väline mahdollistaa joustavamman reagoinnin kriisitilanteisiin ja tukee innovatiivisia teknologioita, kuten pienreaktoreita, samalla kun se edistää EU:n strategisia tavoitteita ja ympäristönsuojelua.

2 Ehdotusten tavoitteet

Horisontti Eurooppa -ohjelma

Komission mukaan ehdotuksessa esitettävän yksinkertaistetun ja uudelleenkohdennetun Horisontti Eurooppa -ohjelman tavoitteena on vahvistaa EU:n kilpailukykyä ja tieteellisteknologista perustaa ja vastata maailmanlaajuisiin haasteisiin huipputason tutkimuksen ja innovoinnin avulla.

Tarkemmin Horisontti Eurooppa -ohjelman tavoitteena olisi asetuksen 3 artiklan mukaan

- edistää tieteellisen vapauden ja avoimuuden perusarvoja
- kasvattaa Euroopan erinomaista tietopohjaa keskittymällä EU:n tason lisäarvoon
- parantaa tutkijanuria ja houkutella parhaita tutkijoita Euroopasta ja sen ulkopuolelta Valitse Eurooppa -toimintamallin mukaisesti
- julkisten ja yksityisten investointien liikkeelle saaminen koko tutkimus- ja innovointiketjussa – perustutkimuksesta markkinoilla kaupallistamiseen
- lisätä innovointiin kohdistuvia investointeja erityisesti tukemalla innovointia kaikkialla Euroopassa ja parantamalla EU:n rahoitusjärjestelmien ja jäsenvaltioiden investointien välistä johdonmukaisuutta
- hyödyntää EU:n talousarvion potentiaalia riskien vähentämiseen ja suurempien investointimahdollisuuksien avaamiseen. Keskittää investoinnit EU:n strategiaan painopisteisiin, kuten sisämarkkinoihin, puhtaaseen siirtymään, hiilestä irtautumiseen, kiertotalouteen, digitalisointiin, turvallisuuteen, kestäkykyyn ja sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen

- parantaa EU:n rahoituksen saatavuutta nopeammilla, käyttäjäkeskeisillä, yksinkertaistetuilla ja yhdenmukaistetuilla menettelyillä osallistumisen laajentamiseksi ja tulosten vauhdittamiseksi.

Syyskuussa 2024 julkaistun Mario Draghin raportin suositusten Euroopan kilpailukykyä mukaisesti Horisontti Eurooppa -ohjelmalla pyritään keskittämään resursseja strategiaan painopisteisiin säilyttäen samalla tutkimuksen alhaalta ylöspäin suuntautuva luonne, mahdollistamaan enemmän julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksia toimintaympäristöä yksinkertaistamalla, tukemaan läpimurtoinnovaatioiden syntyä sekä yksinkertaistamaan ohjelmaa rahoituksen saajien näkökulmasta.

Euratom-ohjelma

Ohjelman yleisenä tavoitteena on vahvistaa unionin kilpailukykyä ja hiilestä irtautumista samalla kun suojellaan ihmisiä ja ympäristöä edistämällä ydinalan tiedettä ja teknologiaa koskevaa tutkimusta ja koulutusta yhteisvaikutuksessa unionin ohjelmien kanssa.

Erityistavoitteet ovat:

- Tukea ITER-projektin rakentamista ja toimintaa varmistamalla suoritusperusteinen rahoitus eurooppalaisten komponenttien toimittamiselle Fusion for Energy -yhteisyrityksen kautta, ITER-organisaation suorittamalle integraatiotyölle sekä sen varmistaminen, että ITER-projektista saadut tekniset ja tieteelliset opit hyödyttävät Unionia.

- Edistää fuusiotutkimusta tukemalla siirtymistä perustieteestä teknologiaan, suunnitteluun ja innovaatioon, edistämällä Unionin fuusioteollisuuden kehittymistä, tukemalla uusien yritysten ja innovatiivisten konseptien syntymistä tulevien fuusiovoimaloiden mahdollistamiseksi ja vahvistamalla kansainvälistä yhteistyötä.

- Edistää tutkimusta ydinturvallisuudesta, turvajärjestelyistä ja ydinmateriaalivalvonnasta, ydinaseiden leviämisen ehkäisemisestä, säteilysuojelusta, ydinalaa koskevista tiedoista, radioaktiivisen jätteen ja käytetyn ydinpolttoaineen hallinnasta sekä ionisoivan säteilyn innovatiivisesta käytöstä, mukaan lukien lääketieteen alalla.

- Kehittää, ylläpitää ja hyödyntää ydinalan asiantuntemusta ja osaamista koulutuksen ja harjoittelun avulla ja tukea pääsyä nykyaikaisiin tutkimusinfrastruktuureihin varmistuen niiden pitkäaikaisen kestävyuden ja toiminnan huippuosaamisen.

- Tarjota riippumatonta ja tieteeseen perustuvaa tukea sekä kehittää tietopohjaa standardoinnille ja mallintamiselle.

Ignalina-ohjelma

Liettuassa sijaitsevan Ignalinan ydinvoimalaitoksen käytöstäpoiston avustusoelman yleisenä tavoitteena on auttaa Liettuaa toteuttamaan ydinvoimalaitoksen käytöstäpoisto keskittyen erityisesti säteilyturvallisuushaasteiden hallintaan ja ohjelman toteutuksen taloudelliseen tehostamiseen. Lisäksi ohjelman tavoitteena on lisätä tietämystä ydinlaitosten käytöstäpoistoprosessista ja siinä syntyvän radioaktiivisen jätteen käsittelystä.

Ydinturvallisuusyhteistyön ja käytöstäpoiston väline

Ydinturvallisuusyhteistyön ja käytöstäpoiston välineen tavoitteet voidaan jakaa kahteen osaan.

- Ulkoinen komponentti: Tavoitteena on edistää korkeaa ydinturvallisuuden, säteilysuojelun, käytetyn ydinpolttoaineen ja radioaktiivisen jätteen turvallisen hallinnan, käytöstäpoiston sekä ydinmateriaalien tehokkaan ja vaikuttavan valvonnan tasoa kumppanimaissa.

- Sisäinen komponentti: Tavoitteena on tukea komission ydinlaitosten käytöstäpoistoa Yhteisen tutkimuskeskuksen (JRC) toimipaikoilla ja hallita niihin liittyvä käytetty polttoaine, ydinmateriaalit ja radioaktiivinen jäte turvallisesti. Lisäksi tuetaan käytöstäpoistoprosessista ja jätehuollosta saatavan tiedon jakamista yhteisön sidosryhmille.

3 Ehdotusten pääasiallinen sisältö

3.1 Horisontti Eurooppa -ohjelma

Painopisteet

Horisontti Eurooppa -ohjelma jakautuisi komission ehdotuksessa neljään osaan, joista vakiintuneesti puhutaan pilareina. Ne edistävät edellä kuvattuja Horisontti Eurooppa -ohjelman tavoitteita ja Euroopan kilpailukykyrahaston politiikkaikkunoissa vahvistettuja yleisiä ja erityisiä tavoitteita.

a) Pilari I Huipputason tiede. Tämän pilarin tavoitteena olisi vahvistaa unionin globaalia tieteellistä johtajuutta, korkeatasoista osaamista ja tutkijoiden koulutusta Euroopan tutkimusneuvoston (ERC), Marie Skłodowska-Curie tutkijoiden liikkuvuutta edistävien toimien sekä yhteisen tutkimuskeskuksen (JRC) muiden kuin ydinalan suorien toimien avulla. ERC tarjoaa unionin laajuisesti kilpailutettua houkuttelevaa ja joustavaa rahoitusta, jonka avulla lahjakkaat ja luovat yksittäiset tutkijat ja heidän tutkimusryhmänsä voivat edetä tieteen eturintamassa kaikkein lupaavimpien tutkimuslinjojen parissa. Tavoitteena on tukea huipputiedettä tutkijalähtöisten ehdotusten perusteella (bottom up –periaate). (artiklat 12–14)

b) Pilari II Kilpailukyky ja yhteiskunta. Tämä pilari käsittäisi ensinnäkin Euroopan kilpailukykyrahaston puitteissa politiikkoja tukevat tutkimus- ja innovaatiotoimet, jotka kuuluvat kilpailukykyrahaston IV lukuun ”Puhdas siirtymä ja teollisuuden vähähiilistäminen”, V lukuun ”Terveys, bioteknologia, maatalous ja biotalous”, VI lukuun ”Digitaalinen johtajuus” sekä VII lukuun ”Resilienssi ja turvallisuus, puolustusteollisuus ja avaruustoiminta”. Toimilla tuettaisiin monialaista rajat ylittävää tutkimus- ja innovaatioyhteistyötä esimerkiksi kumppanuusohjelmilla, jossa ovat mukana teollisuuden, tutkimuslaitosten ja yliopistojen edustajat. Tavoitteena on edistää unionin kilpailukykyä, avaruutta, turvallisuutta, puhdasta siirtymää, varautumista ja resilienssiä. ”Yhteiskunta”-osan tutkimus- ja innovaatiotoimet käsittävät maailmanlaajuiset yhteiskunnalliset haasteet sisältäen mm. demokraattisen arvojen vahvistamisen ja disinformaation torjumisen, sosioekonomisen murroksen, demografiset haasteet ja muuttoliikkeen hallinnan. Pilari sisältää myös EU:n missiot, joilla haetaan ratkaisuja suuriin globaaleihin haasteisiin sekä uuden eurooppalaisen Bauhaus -välineen tutkimus- ja kehittämisrahoituksella toteutettavan osan. (artikla 15)

c) Pilari III Innovointi. Tämä pilari sisältää Euroopan innovaationeuvoston (EIC) sekä innovaatioekosysteemien edistämiseen tähtäävät toimet. EIC tukee syväteknologian ja disruptiivisia innovaatioita tutkimuksesta niiden skaalaamiseen. Toimet määritellään pääosin alhaalta ylöspäin –periaatteella (bottom up). Näitä täydennetään strategisilla aloilla kohdennetuilla, temaattisilla ja haastelähtöisillä hauilla koordinoiden ja synergiassa Kilpailukykyrahastoon sisällytettävän InvestEU:n kanssa. EIC voisi tukea myös kriittisten teknologioiden puolustussovelluksia yhteistyössä Kilpailukykyrahaston VII luvun ”resilienssi, turvallisuus, puolustusteollisuus ja avaruustoiminta” kanssa. (artiklat 16–17)

d) Pilari IV Eurooppalainen tutkimusalue. Tämä pilari tähtää Euroopan tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän uudistamiseen ja parantamiseen, tutkimus- ja teknologiainfrastruktuurien edistämiseen sekä osallistumispohjan laajentamiseen ja huippuosaamisen levittämiseen. Osio sisältää heikommin puiteohjelmassa pärjääville jäsenmaille kohdennettua ns. widening-rahoitusta, jolla pyritään kaventamaan tutkimus- ja innovaatiokuilua sekä tasaamaan tutkimuksen ja innovoinnin epäsuhtaa Euroopassa. Komissio ehdottaa widening-rahoituksen kokonaistasoksi reilua kolmea prosenttia Horisontti Euroopan budjetista kuten jo nykyiselläänkin. Komissio ehdottaa muutoksena aiempaan, että widening-tukitoimia saavat maat jaettaisiin ”osallistumispohjaa laajentaviin maihin” ja ”siirtymävaiheessa oleviin maihin”, joista vain edellä mainittu ryhmä olisi oikeutettu valmiuksien kehittämisen toimenpiteisiin. Lisäksi komissio ehdottaa tukitoimien ehdollistamista kansallisiin panostuksiin niin, että vuodesta 2030 alkaen mahdollisuus toimenpiteisiin valmiuksien kehittämiseksi rajataan koskemaan sellaisia osallistumispohjaa laajentavia maita, jotka ovat lisänneet tosiasiallisia menojaan tutkimus- ja kehittämistoiminnan julkisissa investoinneissa viimeisimpänä vuonna, jolta tiedot ovat saatavissa, verrattuna sitä edeltäneeseen vuoteen. (artiklat 18–19)

Horisontaaliset periaatteet (artikla 5):

a) Ohjelmassa varmistetaan soveltuvien osien monitieteisyys ja säädetään yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden integroimisesta kaikkiin osa-alueisiin ohjelman puitteissa.

b) Ohjelma edistää tieteellistä tietämystä ja tukee tietoon perustuvan, tehokkaan ja reagoivan julkisen politiikan luomista. Ohjelmalla edistetään aktiivisesti julkisrahoitteisen tutkimuksen tulosten ja tieteellisen näytön käyttöä päätöksentekoprosesseissa ja julkisen politiikan kehittämisessä. Erityistä huomiota kiinnitetään sen varmistamiseen, että tieteelliset näkemykset ovat päätöksentekijöiden ja kansalaisten saatavilla ja relevantteja, ja että tutkimustulosten, toimintapolitiittisten katsausten ja suositusten tehokasta hyödyntämistä varten on olemassa välineet.

c) Ohjelmassa edistetään avoimen tieteen käytäntöjä muun muassa varmistamalla tuloksia koskevien vertaisarvioitujen tieteellisten julkaisujen avoin saatavuus sekä tutkimusdatan ja muiden tulosten avoin saatavuus noudattaen periaatetta ”niin avointa kuin mahdollista ja niin suljettua kuin välttämätöntä”.

Rahoituksen täytäntöönpano ja hankkeiden toteutustavat

Hankerahoituksen kriteerit olisivat huippulaatu (excellence) avoimen kilpailun perusteella, vaikuttavuus sekä toimeenpanon laatu ja tehokkuus. Työohjelmissa määrätään tarkemmin mainittujen myöntämisperusteiden soveltamisesta. (artikla 25) Hyväksymismenettely on kuvattu seuraavan otsikon alla.

Horisontti Eurooppa -ohjelmassa unionin rahoitusta voitaisiin myöntää missä tahansa muodossa asetuksen (EU, Euratom) 2024/2509 mukaisesti, erityisesti avustusten, palkintojen, hankintojen, muiden kuin taloudellisten lahjoitusten ja rahoitusvälineiden muodossa. Euroopan kilpailukykyrahaston InvestEU-välineen kautta voidaan myöntää talousarviotakuun tai rahoitusvälineen muodossa myös yhdistettyä rahoitusta. (Artikla 10)

Muutoksena aiempaan komissio ehdottaa yksinkertaistettujen kustannusvaihtoehtojen, erityisesti kertakorvausten ja henkilöstöyksikkökustannusten, soveltamista ensisijaisina malleina avustuksen myöntämiseen sen sijaan, että korvattaisiin todellisia avustuskelpoisia kustannuksia. Ehdotuksen mukaan todelliset avustuskelpoiset kustannukset korvattaisiin

ainoastaan siinä tapauksessa, että toimen tavoitteita ei voida saavuttaa muulla tavoin. Tällaista kirjausta ei nykyohjelmassa ole, ja muutoksella voi olla vaikutuksia osallistumisen houkuttelevuuteen, joskaan korvausmallien edullisuus ei ole yksiselitteinen asia. (artikla 10)

Uutena esityksenä olisi myös mahdollisuus myöntää kilpailukykymerkki työohjelmissa täsmennettäviin hakuihin saapuville hakemuksille. (artikla 23)

Työohjelmien lisäksi ehdotukseen sisältyvät nykyisen työohjelman tapaan eurooppalaiset kumppanuudet, jotka olisivat missiolähtöisiä ja yleiseurooppalaisesti merkittäviä. Ne valittaisiin avoimella ja läpinäkyvällä kilpailullisella menettelyllä komission ehdottamien alojen pohjalta. Komission ehdotuksen mukaan kumppanuusportfolion yleinen johdonmukaisuus ja yhtenäisyys olisi varmistettava. Tämä portfolion relevanssin painotus on uutta suhteessa nykyiseen puiteohjelmaan, ja sillä pyritään rajoittamaan kumppanuuksien määrää. (artikla 5)

Työohjelmien hyväksyntä

Aiemman Horisontti Eurooppa -ohjelman tapaan ehdotuksessa komissiolle esitetään siirrettäväksi SEUT 291 artiklan mukaista täytäntöönpanovaltaa antaa täytäntöönpanosäädöksiä työohjelmien hyväksynnästä. Erityisohjelma pannaan täytäntöön tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitetuilla työohjelmilla asetuksen (EU, Euratom) 2024/2509 110 artiklan mukaisesti. Rajoittamatta ensimmäisen alakohdan soveltamista työohjelmissa voidaan erityisohjelman 4 artiklan ensimmäisen kohdan mukaisesti erityisesti vahvistaa seuraavat:

- a) toimet ja niihin liittyvä talousarvio;
- b) tukikelpoisuus- ja myöntämisperusteet;
- c) yksi toimikohtainen yhteisrahoitusosuus;
- d) useampaa kuin yhtä erityistavoitetta koskeviin toimiin sovellettavat säännöt;
- e) toimet, joihin sovelletaan erityissääntöjä, jotka koskevat etenkin tulosten omistusta, hyödyntämistä ja levittämistä, siirtoa ja lisensointia sekä tulosten käyttöoikeuksia;

Komissio hyväksyisi täytäntöönpanosäädöksillä erilliset työohjelmat seuraaviin 1 artiklan 3 kohdassa vahvistettuihin osa-alueisiin kuuluvien toimien täytäntöönpanoa varten:

- a) Euroopan tutkimusneuvosto (ERC), jonka työohjelmaluonnoksen vahvistaa ERC:n tieteellinen neuvosto 7 artiklan 9 kohdan a alakohdan ii alakohdan mukaisesti, ja 18 artiklan 3 kohtaa noudattaen. Komissio poikkeaa ERC:n tieteellisen neuvoston vahvistamasta työohjelmaluonnoksesta ainoastaan 7 artiklan 4 kohdan toisen alakohdan mukaisesti; tällaisessa tapauksessa komissio hyväksyy työohjelman täytäntöönpanosäädöksellä 18 artiklan 4 kohtaa noudattaen; komissio perustelee tämän asianmukaisesti;
- b) Euroopan innovaationeuvosto (EIC), jonka osalta työohjelma laaditaan 18 artiklan 4 kohtaa noudattaen EIC:n johtokunnan annettua neuvonsa 12 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti;
- c) Marie Skłodowska-Curie -toimet (MSCA), maailmanlaajuiset yhteiskunnalliset haasteet, EU:n missiot, uusi eurooppalainen Bauhaus -väline, innovaatioekosysteemit, Euroopan tutkimus- ja innovointijärjestelmän uudistaminen ja parantaminen, tutkimus- ja teknologiainfrastruktuurit, osallistumispohjan laajentaminen ja huippuosaamisen levittäminen 18 artiklan 4 kohtaa noudattaen;

d) JRC, jonka osalta monivuotisessa työohjelmassa on otettava huomioon komission päätöksessä 96/282/Euratom tarkoitettu JRC:n johtokunnan lausunto.

Täytäntöönpanosäännöksissä sovellettaisiin yleisistä säännöistä ja periaatteista, joiden mukaisesti jäsenvaltiot valvovat komission täytäntöönpanovallan käyttöä, annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 182/2011 (komitologia-asetus) mukaista tarkastusmenettelyä, lukuun ottamatta ERC:ää, jonka osalta sovellettaisiin komitologia-asetuksen mukaista neuvonantavaa menettelyä. ERC:n poikkeuksellisuus liittyy sen autonomiaan.

Komiteamenettelystä säädetään täytäntöönpanoa koskevan erityisohjelman artiklassa 18. Nykyisen puiteohjelmakauden tapaan työohjelmiin liittyisi komitea, joka tapaisi yleisessä ja erityisissä kokoonpanoissa.

Ensisijainen ero komission esityksessä suhteessa nykyiseen ohjelmakauteen liittyy pilarin II kilpailukykykomponenttiin kuuluviin tutkimus- ja innovaatiotoimiin, jotka eivät kuulu erityisohjelman 18 artiklan soveltamisalaan. Näiden tapauksessa Euroopan kilpailukykyrahastoa koskevaan asetusehdotukseen (COM (2025) 555 final) IV-VII luvussa kuvatuissa politiikkaikkunoissa tarkoitettut tutkimus- ja innovaatiotoimet sisällytetään työohjelmien erityiseen osaan, jolla pannaan täytäntöön kilpailukykyrahastoa koskevan asetuksen 3 artiklan 2 kohdan a–d alakohdassa tarkoitettut vastaavat erityistavoitteet. Työohjelmat hyväksyttäisiin kilpailukykyrahastoa koskevan asetuksen 15 artiklan mukaisesti. Komission esityksen mukaisesti vain resilienssiä, turvallisuutta, puolustusta ja avaruutta koskevaan työohjelmaan sovellettaisiin tarkastusmenettelyä, kun taas muut työohjelmat käsiteltäisiin neuvonantavalla menettelyllä.

Kolmansien maiden osallistuminen (artikla 9)

Ohjelma voidaan avata seuraavien kolmansien maiden täydelle tai osittaiselle assosioitumiselle 3 artiklassa vahvistettujen tavoitteiden sekä asiaa koskevien kansainvälisten sopimusten tai kyseisten sopimusten puitteissa tehtyjen, seuraaviin sovellettavien päätösten mukaisesti:

- a) Euroopan vapaakauppaliiton jäsenet, jotka ovat Euroopan talousalueen jäseniä, sekä Euroopan pienvaltiöt;
- b) unioniin liittyvät maat, ehdokasmaat ja mahdolliset ehdokasmaat;
- c) Euroopan naapuruuspolitiikan piiriin kuuluvat maat;
- d) muut kolmannet maat.

Artiklassa on määritelty kriteerit, jotka kolmansien maiden tulee täyttää osallistuakseen, ja nämä ovat samat kuin nykyisessä puiteohjelmassa: a) hyvät tiede-, teknologia- ja innovointivalmiudet; b) demokraattisten instituutioiden tukema sitoutuminen sääntöihin perustuvaan avoimeen markkinatalouteen, mukaan lukien teollis- ja tekijänoikeuksien oikeudenmukainen ja tasapuolinen kohtelu sekä ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja c) kansalaisten taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin parantamiseen tähtäävien politiikkojen aktiivinen edistäminen. Samoin kuin nykyisessä ohjelmassa, artiklassa säädetään kustannusten jaosta, oikeudenmukaisesta tasapainosta sekä unionin oikeudesta varojensa hoitoon ja ohjelmiansa koskevaan päätösvaltaan.

Sen sijaan uutena kirjauksena ohjelmaan assosioitumisen laajuudessa otetaan kunkin kolmannen maan osalta huomioon analyysi riskeistä, erityisesti silloin kun ne todennäköisesti vaikuttavat yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen unionissa asiaankuuluvilla politiikan aloilla, mukaan lukien taloudellinen turvallisuus ja tutkimuksen turvallisuus, sekä hyödyt ja laajempi tavoite edistää unionin talouskasvua ja kilpailukykyä innovoinnin kautta. Näin ollen kolmannet maat, lukuun ottamatta ETA:n jäsenmaita, unioniin liittyviä maita, ehdokasmaita ja mahdollisia ehdokasmaita, voidaan jättää ohjelman osien ulkopuolelle tämän asetuksen tai itse assosiaatiosopimuksen mukaisesti.

Osallistumista ja tulosten levittämistä koskevat säännöt (artiklat 20–33)

Osallistumista ja tulosten levittämistä koskevissa säännöissä säädettäisiin muun muassa tukikelpoisuudesta, avustusten myöntöperusteista ja kustannusten korvattavuudesta, tutkimustulosten omistusoikeuksista ja niiden hyödyntämisestä sekä tutkimuksen etiikasta. Komission ehdotukset näistä perustuvat nykyisen Horisontti Eurooppa -ohjelman säännöille.

Horisontti Eurooppa -ohjelmaan sovellettaisiin Kilpailukykyrahaston asetusehdotukseen sisältyvää yhteistä sääntökirjaa. Sen pohjalta Horisontti Eurooppa -ohjelmassa sovellettaisiin seuraavia kilpailukykyrahastoasetuksesta artiklaa 8 kilpailukykymerkistä (Horisontti Eurooppa -artiklan 8 kohdassa 4) sillä tarkennuksella Horisontti Eurooppa -ohjelmassa, että merkki voitaisiin myöntää projekteille, jotka eivät saisi rahoitusta budjettirajoitteiden vuoksi. Lisäksi sovellettaisiin 10 artiklan 2 ja 3 kohtaa EU:n etuuskohtelusta, 13 artiklaa turvallisuusluokiteltuja tietoja ja arkaluonteisia tietoja koskevien sääntöjen soveltamisesta ellei toisin säädetä sekä 20 artiklaa kilpailukykyä edistävästä nopeutetusta ja kohdennetusta toiminnasta (nämä kaikki Horisontti Eurooppa -asetusehdotuksen artiklassa 20). Yhteisen sääntökirjan sisältö on kuvattu Kilpailukykyrahastoa koskevassa U-kirjelmässä.

Horisontti Eurooppa -ohjelmaan sovellettaisiin myös koko MFF-rahoituskehystä koskevia horisontaalisia sääntöjä, jotka sisältyvät ehdotukseen neuvoston ja parlamentin asetukseksi talousarvion menojen seuranta ja tuloksellisuutta koskevan kehyksen sekä unionin ohjelmia ja toimintaa koskevien muiden horisontaalisten sääntöjen vahvistamisesta (COM(2025) 545 final), jäljempänä ”tuloksellisuusasetus”. Horisontti Eurooppa -ohjelmaa koskisivat ilmastoon ja luonnon monimuotoisuutta, ”ei merkittävää haittaa”, sosiaalipolitiikkoja ja sukupuolten tasa-arvoisuutta koskevat horisontaaliset periaatteet. Esimerkiksi ilmasto- ja ympäristötavoitteeseen Horisontti Eurooppa -ohjelmasta kohdentuisi 40 % kokonaisrahoituksesta. (tuloksellisuusasetuksen artiklat 4–7)

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU, Euratom) 2024/2509 unionin yleiseen talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä sisältää yleiset budjettisäännöt ja säännöt työohjelmista ja rahoitusvälineistä.

Ehdotettu budjetti

Komissio ehdottaa ohjelman kokonaismääräksi 154,9 mrd. euroa, joka lähes kaksinkertaistaisi rahoitustason suhteessa aiempaan. Vahvistettu budjetti (vuodelta 2021) vuoden 2021–27 monivuotisen rahoituskehyksen alaiseen Horisontti Eurooppa -ohjelmaan on 84,9 miljardia euroa vuoden 2018 kiinteinä hintoina.

Ehdotuksessa esitetty 154,9 mrd. summa jakautuu ohjelman pilarien kesken alla olevasti. Suluissa on kuluvalle ohjelmakaudelle vahvistettu budjetti vuoden 2018 hintoina. Pilarit eivät täysin vastaa aiempia, joten vertailu on suuntaa antava. Olennaista on huomioda ainakin, että tutkimusinfrastruktuurit sisältyvät nykyisellä ohjelmakaudella I-pilariin ja tulevalle kaudella

komission ehdotuksen mukaan IV-pilariin, minkä vuoksi pilariin ehdotettu rahoitus näyttää kasvavan todellista enemmän.

Pilari I: Huipputason tiede 39,0 mrd. euroa (nykykausi 22,2 mrd.)

Pilari II: Kilpailukyky ja yhteiskunta 67,2 mrd. euroa (nykykausi: 47,6 mrd.)

- kilpailukyky 60,4 mrd. euroa, josta

1. puhdas siirtymä ja teollisuuden vähähiilistyminen 22,3 mrd.

2. terveys, bioteknologia, maatalous, biotalous 17,4 mrd.

3. digitaalinen johtajuus 15 mrd.

4. resilienssi, turvallisuus, puolustusteollisuus ja avaruus 5,7 mrd

- yhteiskunta 6,7 mrd.

Pilari III: Innovaatio 34,3 mrd. euroa (nykykausi: 12,1 mrd.)

Pilari IV: Eurooppalainen tutkimusalue 14,4 mrd. euroa (nykykausi: 3 mrd.)

3.2 Euratom-ohjelma

Euratom tutkimus- ja koulutusohjelma pyrkii komission mukaan vahvistamaan EU:n roolia ydinalan tutkimuksessa ja innovaatioissa, edistämään turvallista ja kestävä ydinenergian käyttöä sekä vastaa-maan tulevaisuuden energiahaasteisiin.

Ohjelman keskeinen tavoite olisi suojella ihmisiä ja ympäristöä vähentämällä ionisoivaan säteilyyn liittyviä riskejä sekä pyrkiä pitämään Eurooppa globaalina johtajana fuusion alalla nopeuttamalla siirtymistä fuusioenergian tutkimisesta sen kaupallistamiseen. Tässä yhteydessä pyritään kuromaan umpeen kriittisiä teknologisia puutteita, rakentamaan kilpailukykyinen teollinen ekosysteemi ja keskitytään kehittämään ammattitaitoista työvoimaa. Ohjelma pannaan täytäntöön JRC:n hallinnoimilla suorilla toimilla ja pääasiassa tutkimusavustuksina myönnettävillä epäsuorilla toimilla sekä osallistumalla ITER-hankkeeseen.

Toimilla tehostetaan myös ydinmateriaalivalvontaa kehittämällä innovatiivisia työkaluja ja menetelmiä. Lisäksi ohjelma vahvistaa toimia ydinteknologian innovaatioiden (suunnittelu, polttoaineet, materiaalit) edistämiseksi ja edistää tutkimusta radioaktiivisen jätteen ja käytetyn ydinpolttoaineen turvalliseen hallintaan, mukaan lukien geologinen loppusijoitus. Ohjelmalla parannetaan edelleen Euroopan kansalaisten elämää lääketieteen ja säteilysuojelun avulla ja tutkitaan ionisoivan säteilyn innovatiivisia sovelluksia, kuten lääketieteellisiä radionuklideja. Ohjelmalla tuetaan myös koulutusta, harjoittelua ja tiedon levittämistä strategisten ydinalan taitojen ylläpitämiseksi.

Ehdotettu budjetti

Euratom-sopimuksen takia ohjelma on rajoitettu komission ehdotuksessa viiden vuoden ajalle vuosille 2028–2032. Tutkimus- ja koulutusohjelman budjetti ehdotuksen ohjelmakauden vuosille 2028–2032 on 6,072 miljardia euroa, josta suurin osa, noin 3,593 miljardia euroa, kohdistuu ITER-projektin rakentamiseen ja käyttöön. Ehdotuksen sisältö ja rakenne poikkeaa ITERin osalta, joka nykyisessä ohjelmassa on erillinen seitsemän vuoden ohjelma. Lisäksi

fuusiotutkimukseen varataan 1,254 miljardia euroa, fissiotutkimukseen 538 miljoonaa euroa ja JRC:n ydintoimintoihin 687 miljoonaa euroa.

Vertailua vaikeuttavat mainitut erot ohjelmakausissa, mutta lukuja voi karkeasti suhteuttaa siihen, että kehyskaudelle 2021–2027 komission ehdottama budjetti Euratom-ohjelmalle oli 2,1 mrd. euroa (vuoden 2018 hinnoin) ja ITERiä varten 5,4 mrd. euroa.

3.3 Ignalina-ohjelma

Ignalinan ydinvoimalaitoksen käytöstäpoiston avustushjelma vuosille 2028–2034 jatkaisi EU:n tukea Liettualle, jotta ydinvoimalaitoksen purku voitaisiin toteuttaa turvallisesti ja tehokkaasti. Ohjelman päätavoitteena olisi säteilyturvallisuuden parantaminen sekä Liettuassa että koko EU:ssa, erityisesti reaktorien purkamisen ja radioaktiivisen jätteen käsittelyn osalta.

Ohjelma keskittyy teknisesti vaativiin toimiin, kuten grafiittisydämien purkuun ja säteilytetyn jätteen hallintaan, ja se tarjoaa samalla arvokasta tietoa muille jäsenvaltioille ja kolmansille maille vastaavien hankkeiden tueksi.

Hallinnointi toteutetaan välillisesti Liettuan kansallisten virastojen ja Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin kautta, ja ohjelman toteutusta seurataan tiiviisti. Lisäksi ohjelmassa korostetaan henkilöstön tehostamista ja tietämyksen jakamista, jotta saavutetaan mahdollisimman suuri EU:n tason lisäarvo.

Ehdotettu budjetti

Euroopan komissio ehdottaa, että Ignalinan ydinvoimalaitoksen käytöstäpoiston avustushjelman kokonaisbudjetti vuosille 2028–2034 on 603 miljoonaa euroa. Ohjelmasta rahoitettava unionin enimmäisrahoitusosuus saa olla kokonaisuudessaan enintään 86 prosenttia. Loput katetaan Liettuan kansallisista varoista tai muista ulkopuolisista lähteistä, kuten kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta.

Ohjelman rahoitus jakautuu tasaisesti koko ohjelmakaudelle, ja se perustuu yksityiskohtaiseen käytöstäpoistosuunnitelmaan, jossa on määritelty toimenpiteet, aikataulu, kustannukset ja tarvittavat henkilöstöresurssit. Lisäksi budjettiin sisältyy noin 4,4 miljoonaa euroa hallinnollisiin ja henkilöstömenoihin, jotka katetaan pääosin komission sisäisistä resursseista.

Vertailun vuoksi budjetti nykyisen kauden 2021–27 ohjelmaehdotuksessa vuoden 2018 hintoina oli 490 miljoonaa euroa.

3.4 Ydinturvallisuusyhteistyön ja käytöstäpoiston väline

Ehdotuksen sisältö koskee uuden EU-asetuksen luomista, jolla perustetaan Instrument for Nuclear Safety Cooperation and Decommissioning (INSC-D) vuosille 2028–2034. Tämä väline yhdistäisi kaksi aiempaa säädöstä yhdeksi kokonaisuudeksi ja sillä olisi kaksi pääkomponenttia:

Ulkoinen komponentti

Tämä osa tukee EU:n yhteistyötä kumppanimaiden kanssa ydin- ja säteilyturvallisuuden, radioaktiivisen jätteen hallinnan ja ydinmateriaalivalvonnan parantamiseksi. Se edistää EU:n asiantuntemuksen siirtoa, sääntelyviranomaisten kapasiteetin kehittämistä, kriisivalmiutta (esim. sota- tai onnettomuustilanteet) ja ympäristönsuojelua. Se toimii täydentävänä välineenä EU:n ulkoisessa toiminnassa, erityisesti Global Europe-ohjelman rinnalla.

Sisäinen komponentti

Tämä osa rahoittaa EU:n yhteisten tutkimuskeskusten (JRC) ydinlaitosten käytöstäpoistoa ja radioaktiivisen jätteen hallintaa neljässä jäsenvaltiossa (Belgia, Saksa, Italia, Alankomaat). Se tukee turvallista purkamista, jätteiden käsittelyä ja osaamisen jakamista EU:n sisällä. Lisäksi se mahdollistaa neuvottelut ydinvastuiden siirtämisestä JRC:ltä isäntävaltioille, EU:n rahoituksen säilyessä.

Ydinturvallisuusyhteistyön ja käytöstäpoiston välineen toteutusta ja hallinnointia ohjataan kahden erillisen osan kautta. Ulkoista osaa toteutetaan EU:n ulkopoliittisen kehyksen mukaisesti monivuotisten ohjelmien ja toimintasuunnitelmien avulla. Sisäistä osaa, joka koskee Yhteisen tutkimuskeskuksen (JRC) ydinlaitosten käytöstäpoistoa, hallinnoidaan suoraan JRC:n toimesta työohjelmien pohjalta ja sitä johtaa korkean tason ohjausryhmä sekä riippumaton asiantuntijaryhmä. Rahoitusta voidaan myöntää suoralla tai välillisellä hallinnoinnilla eri muodoissa, kuten avustuksina ja hankintoina.

Ehdotettu budjetti

Komission ehdottama budjetti olisi 854 miljoonaa euroa vuosille 2028–2034. Ehdotetun ohjelman rahoitus kattaisi molemmat komponentit:

Ulkoinen komponentti: noin 309 miljoonaa euroa, kohdistettuna kansainväliseen ydin- ja säteilyturvallisuusyhteistyöhön.

Sisäinen komponentti: noin 545 miljoonaa euroa, kohdistettuna EU:n yhteisten tutkimuskeskusten (JRC) ydinlaitosten käytöstäpoistoon ja radioaktiivisen jätteen hallintaan.

Vertailun vuoksi budjetti nykyisen kauden 2021–27 ohjelmaehdotuksessa vuoden 2018 hintoina oli Käytöstä poistamista ja radioaktiivisen jätteen huoltoa koskeva rahoitusohjelmalle 413,2 miljoonaa ja Eurooppalaiselle ydinturvallisuusvälineelle 265,5 miljoonaa.

4 Ehdotusten oikeusperusta ja suhde toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteisiin

Horisontti Eurooppa

Horisontti Eurooppa -ohjelman perustamista koskevan asetusehdotuksen oikeusperustana on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 173 artiklan 3 kohta (teollisuus), 182 artiklan 1 kohta (kaikkea unionin toimintaa koskeva monivuotinen puiteohjelma), 183 artikla ja 188 artikla (tutkimus ja teknologinen kehittäminen sekä avaruusala) sekä 322 artiklan 1 kohdan a alakohhta (varainhoitosäännöt). Neuvosto tekee kyseisten oikeusperustojen nojalla päätökset määräenemmistöllä.

Säädöksen oikeusperusta on määriteltävä sen tarkoituksen ja pääasiallisen sisällön perusteella. EU-tuomioistuin on vakiintuneesti katsonut, että unionin lainsäätäjän olisi mahdollisuuksien mukaan pyrittävä aina käyttämään vain yhtä oikeusperustaa. Kahden tai useamman rinnakkaisen oikeusperustan käyttäminen on poikkeuksellinen ratkaisu. Se on EU-tuomioistuimen mukaan mahdollista silloin, kun on kyse toimesta, jolla on useampi samanaikainen tarkoitus tai sillä on useita osatekijöitä, joita ei voida erottaa toisistaan ja joista mikään ei ole toiseen nähden toisarvoinen ja välillinen.

Valtioneuvoston arvion mukaan useamman oikeusperustan käyttäminen vaikuttaisi tässä yhteydessä perustellulta, sillä ehdotetulla säädöksellä voidaan katsoa olevan useampi samanaikainen tarkoitus ja useita osatekijöitä, joista mikään ei vaikuttaisi olevan toiseen nähden toisarvoinen ja välillinen.

Useamman oikeusperustan yhdistäminen edellyttää lisäksi yhdenmukaista päätöksentekomenettelyä neuvostossa. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna ehdotettujen oikeusperustojen yhdistäminen on ongelmaton, sillä niiden kaikkien mukaan neuvosto tekee ratkaisunsa määränemmistöllä. Valtioneuvosto huomioi myös, että kaikkien oikeusperustojen käsittelymenettelyt ovat yhteensopivat (tavallinen lainsäätämismenettely).

Horisontti Eurooppa -ohjelman täytäntöönpanoa koskevan asetusehdotuksen (erityisohjelma) oikeusperustana on SEUT 182 artiklan 4 kohta, jonka nojalla neuvosto hyväksyy erityisohjelmat erityistä lainsäätämismenettelyä noudattaen sekä Euroopan parlamenttia ja talous- ja sosiaalikomiteaa kuultuaan.

Valtioneuvosto pitää ehdotettua oikeusperustaa asianmukaisena.

Tutkimuksen, teknologisen kehittämisen ja avaruuden aloilla unionilla on jäsenvaltioiden kanssa jaettu (rinnakkainen) toimivalta SEUT-sopimuksen 4 artiklan 3 kohdan nojalla. Komissio perustelee toissijaisuusperiaatteen soveltamista sillä, että rajat ylittävällä yhteistyöllä ja EU-tason toimintamallilla luodaan kriittistä massaa yhteisten haasteiden ratkaisemiseksi, tuetaan EU:n laajuisia kilpailua, synnytetään suotuisia taloudellisia vaikutuksia sekä edistetään läpimurtoinnovaatioita ja EU:n yhteisiä tavoitteita kuten digitaalista ja vihreää siirtymää. Valtioneuvosto katsoo, että unionin tasoisella toiminnalla on saavutettavissa kuvattuja hyötyjä verrattuna jäsenmaiden yksittäisiin toimiin.

Suhteellisuusperiaatteen mukaisuutta komissio perustelee sillä, että unionin tason yhteistyö mahdollistaa ylikansallista yhteistyötä ja kilpailua, mikä parantaa huippututkimuksen tasoa ja tukee kansainvälistä liikkuvuutta ja parhaiden osaajien houkuttelua. Lisäksi riskien jakaminen unionin tason ohjelmissa mahdollistaa mittakaavaedut, joita ei kansallisin toimin saavutettaisi. Lisäksi mittakaavaetu edistää investointien houkuttelua tutkimukseen ja nopeuttaa innovaatioiden kaupallistamista ja leviämistä. Valtioneuvosto katsoo, että esitys on oikeassa suhteessa näihin tavoitteisiin.

Valtioneuvosto katsoo näin ollen, että ehdotus ei ole ristiriidassa toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden kanssa.

Euratom tutkimus- ja koulutusohjelma

Euratomin tutkimus- ja koulutusohjelmaa koskevan ehdotuksen oikeusperustana on Euratom-sopimuksen 7 artiklan 1 kohta, jonka mukaan neuvosto hyväksyy yhteisön tutkimus- ja koulutusohjelmat yksimielisesti komission ehdotuksesta.

Euroopan parlamentilla ei ole virallista roolia päätöksentekoprosessissa.

Valtioneuvosto pitää ehdotettua oikeusperustaa asianmukaisena.

Euratom-tutkimus- ja koulutusohjelma täydentää jäsenvaltioiden omia ponnisteluja ydinalan tutkimuksessa ja koulutuksessa. Ohjelman katsotaan olevan kaikkien EU-maiden etujen mukainen, riippumatta niiden kansallisista energiapolitiittisista valinnoista. Tämä johtuu siitä, että kaikki jäsenvaltiot käyttävät radioisotooppeja esimerkiksi lääketieteen ja teollisuuden

aloilla, ja hyötyvät ydinturvallisuus-, turvajärjestelyjen- ja ydinmateriaalivalvonnan varmistamisesta. Erityisesti fuusioenergian kehittäminen vaatii erittäin mittavia, koordinoituja ponnisteluja, jotka on mahdollista toteuttaa ainoastaan yhteisötasolla. Lisäksi ohjelma tukee EU:n ydinmateriaalivalvontajärjestelmää, joka on Euratomin toimivallassa. Yhteisön toimet takaavat kyvyn mobilisoida laajemman huippuosaamisen ja asiantuntemuksen sekä hyödyntää mittakaavaetuja.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotus ei ole ristiriidassa toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden kanssa.

Ignalina-ohjelma

Ignalina-ohjelmaa koskevan ehdotuksen oikeusperusta on Asiakirja Tsekin tasavallan, Viron tasavallan, Kyproksen tasavallan, Latvian tasavallan, Liettuan tasavallan, Unkarin tasavallan, Maltan tasavallan, Puolan tasavallan, Slovenian tasavallan ja Slovakian tasavallan liittymisehdoista ja niiden sopimusten mukautuksista, joihin Euroopan unioni perustuu, tehdyn asiakirjan (*vuoden 2003 liittymisasiakirja*) liitteenä olevan pöytäkirjan N:o 4 Ignalinan ydinvoimalaitoksesta Liettuaassa 3 artiklan 2 kohta, jonka mukaan Ignalina-ohjelma jatkuu keskeytyksettä vuoden 2006 jälkeen. Jatkettua Ignalina-ohjelmaa koskevista täytäntöönpanosäännöksistä päätetään liittymisasiakirjan 56 artiklassa määrätyn menettelyn mukaisesti ja ne tulevat voimaan viimeistään nykyisten rahoitusnäkyvien päättymispäivänä.

Valtioneuvosto pitää ehdotettua oikeusperustaa asianmukaisena.

Ignalinan ydinvoimalaitoksen käytöstäpoiston avustusohjelma perustuu Liettuan liittymissopimuksessa annettuun solidaarisuussitoumukseen ja tuottaa merkittävää EU:n tason lisäarvoa. EU:n osallistuminen on välttämätöntä, koska ilman yhteisrahoitusta käytöstäpoistoprosessi todennäköisesti hidastuisi, mikä heikentäisi turvallisuustavoitteiden toteutumista ja vaikuttaisi työntekijöiden, väestön ja ympäristön turvallisuuteen. Ohjelma tuottaa lisäarvoa myös jakamalla Liettuaassa grafiittihidasteisten reaktorien purkamisesta saatua ainutlaatuista tietämystä ja kokemusta muille jäsenvaltioille ja kolmansille maille. Ohjelma keskittyy vuosina 2028–2034 ensisijaisesti säteilyturvallisuushaasteisiin, joka ja pyrkii taloudelliseen tehostamiseen. Valittu toimintatapa – rahoitusohjelma välillisellä hallinnoinnilla – on arvioitu parhaaksi ja kustannustehokkaimmaksi tavaksi saavuttaa turvallisuustavoitteet ja hyödyntää kertyvää kokemusta.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotus ei ole ristiriidassa toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden kanssa.

Ydinturvallisuusyhteistyön ja käytöstäpoiston välineen perustaminen

Ydinturvallisuusyhteistyön ja käytöstäpoiston välineen perustamista koskevan ehdotuksen oikeusperustana on Euratom-sopimuksen 203 artikla, jonka nojalla neuvosto antaa aiheelliset säännökset yksimielisesti komission ehdotuksesta ja Euroopan parlamenttia kuultuaan, jos jokin yhteisön toimi osoittautuu tarpeelliseksi yhteisön tavoitteen saavuttamiseksi eikä Euratom-sopimuksessa ole määräyksiä tähän tarvittavista valtuuksista.

Valtioneuvosto pitää ehdotettua oikeusperustaa asianmukaisena.

Instrument for Nuclear Safety Cooperation and Decommissioning (INSC-D) -ehdotus mahdollistaa yhteisön tasoisia laajempia, koordinoituja toimia (esim. Tšernobylin jälkiseurausten tai Keski-Aasian uraanikaivosten kunnostuksessa), ja yhdistää kaikkien

jäsenvaltioiden asiantuntemuksen. Lisäksi sillä täytetään komission lakisäätteiset velvoitteet Joint Research Centren (JRC) vanhentuneiden ydinlaitosten käytöstäpoistosta. Ohjelma perustuu aiemmin tehokkaiksi todettuihin rahoitusvälineisiin, eikä se ylitä sitä, mikä on tarpeen sen tavoitteiden saavuttamiseksi, mikä näkyy toimintojen priorisoinnissa ja talousarvion allokoinnissa. Lisäksi kahden aiemmin erillisen säädöksen yhdistäminen yhdeksi instrumentiksi (INSC-D) on osa komission yksinkertaistamistavoitteita, mikä edistää sääntelyn tehokkuutta ja hallinnollisen taakan vähentämistä

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotus ei ole ristiriidassa toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden kanssa.

5 Ehdotusten keskeiset vaikutukset

5.1 Horisontti Eurooppa -ohjelma

Lainsäädännölliset vaikutukset

EU:n tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmaa (Horisontti Eurooppa) koskevilla ehdotuksilla ei ole vaikutusta kansalliseen lainsäädäntöön.

Taloudelliset vaikutukset

Horisontti Eurooppa 2021–2027 -ohjelman puoliväliarviointi julkaistiin huhtikuussa 2025. Arvioinnin mukaan vuoden 2025 alkuun mennessä on rahoitettu yli 15 000 projektia, joille on myönnetty rahoitusta yli 43 miljardia euroa. Hankkeiden saama avustus oli keskimäärin noin 2,9 miljoonaa euroa. Yhteistyöhankkeet ovat edellisten puiteohjelmien tapaan Horisontti Eurooppa -ohjelman ytimessä, ja niiden osuus tähän mennessä sidotusta budjetista on 81 prosenttia.

Raportissa esitetään seuraavat arviot rahoituksen vaikuttavuudesta vuoteen 2025 mennessä: 1 investoitu euro lisää 11 eurolla talouden kasvua, tai yhden euron yhteiskunnallinen kulu tuottaa EU:n kansalaisille 6 euron edun.

Horisontti Eurooppa -ohjelman onnistumisina nostetaan väliarvioinnissa esille, että Euroopan tutkimusneuvoston (ERC) rahoittamista projekteista 80 % on johtanut tieteellisiin läpilyönteihin tai merkittäviin tieteellisiin edistyksiin. Euroopan innovaationeuvosto (EIC) ja sen rahasto (EIC Fund) ovat tukeneet yli 700 start-up yritystä ja vivuttaneet näille yrityksille 2,6 miljardia euroa.

Tutkimus- ja innovaatiopoliittiset vaikutukset

Horisontti Eurooppa -ohjelmaa koskeva aloite pohjautuu kolmeen keskeiseen ulkoiseen raporttiin: Mario Draghin EU:n kilpailukykyä koskevaan, Enrico Lettan sisämarkkinoiden tulevaisuutta koskevaan ja Horisontti Eurooppa -ohjelman väliarviointia koskevaan raporttiin. Näiden raporttien keskeiset viestit ovat samansuuntaiset: Euroopan on innovoitava, mukauduttava ja johdettava kilpailukykyä, vaurautensa, kestäväyytensä ja turvallisuutensa turvaamiseksi. Niiden yhteinen tilannekuva toimii vahvana analyttisenä ja poliittisena perustana ehdotetulle tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmalle.

Väliarvioinnissa Horisontti Eurooppa -ohjelman vahvuuksina nostetaan esille yhteistyön ja TKI-toiminnan laadun edistäminen niin tieteellisessä kuin soveltavassa tutkimuksessa sekä innovaatiotoiminnan vahvistaminen. Globaalien haasteiden osalta nostetaan esille ohjelman merkitys erityisesti ilmastoon, terveyteen ja digitalisaatioon liittyvässä TKI-toiminnassa.

Haasteina nostetaan esille tarve ohjelman rakenteen ja osallistumissääntöjen yksinkertaistamiselle sekä takamatka tulosten hyödyntämisessä verrattuna kilpailijamaihin. Eurooppalaiset korkeakoulujen ja tutkimuslaitoksien rekisteröimistä patenteista vain kolmasosa hyödynnetään kaupallisesti. Lisäksi yritysten kasvuvaiheen rahoitus jää edelleen jälkeen USA:n tasosta.

Horisontti Eurooppa -ohjelman väliarvioinnissa todetaan, että ohjelman hankkeet tarjoavat mahdollisuuksia sekä isoille että pienille yrityksille, korkeakouluille ja tutkimuslaitoksille. Puiteohjelman hankkeet tukevat huipputason tutkimusta ja tieteellisiä läpimurtoja, yritysten keskinäistä yhteistyötä, yritysten ja tutkimusorganisaatioiden yhteistyötä sekä tutkijoiden, erityisesti nuorten tutkijoiden liikkuvuutta ja kouluttamista. Suomessa tehtyjen selvitysten mukaan yritysten osallistumisen motiivina ovat mm. tiedonsaanti, verkottuminen ja näkyvyyden lisääntyminen sekä markkina-aseman laajentaminen. Korkeakouluille ja tutkimuslaitoksille tärkeimmät tavoitteet ovat uusi tieteellinen tieto, kontaktit ja tutkimusrahoitus. EU:n tutkimusrahoitus on avannut suomalaiselle tutkimukselle merkittävästi uusia kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia. Jäsenmaiden T&I-toiminnan voimavarojen yhdistäminen vahvistaa innovaatiovaikutusta ja parantaa tutkimuksen tuottavuutta ja kilpailukykyä.

Suomalaisten osallistuminen tutkimusyhteistyöhön

Suomalaiset yritykset, tutkimuslaitokset ja korkeakoulut sekä yksittäiset tutkijat ovat osallistuneet aktiivisesti EU:n tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmiin. Nykyisessä yhdeksännessä puiteohjelmassa, Horisontti Eurooppa (2021—2027) tähän mennessä toteutettujen hakukierrosten tuloksena (tilanne syyskuu 2025) suomalaisia on mukana lähes 1700 hyväksytyssä hankkeessa, joissa suomalaisten osallistujien saama rahoitus on lähes 1380 miljoonaa euroa. Tämä vastaa noin 2,8 % Horisontti Euroopasta myönnetystä kokonaisrahoituksesta. Vastaavasti Suomen suhteellinen maksuosuus EU-budjettiin oli vuonna 2024 1,67 %. Suomi on Horisontti-ohjelman nettosaaja.

5.2 Euratom tutkimus- ja koulutusohjelma

Euratom tutkimus- ja koulutusohjelmalla ei ole vaikutusta kansalliseen lainsäädäntöön.

Aiempien Euratom tutkimus- ja koulutusohjelmien vaikutukset ovat olleet merkittäviä: ne vahvistivat ydinturvallisuutta, säteilysuojelua, jätehuoltoa ja ydinsulkusopimuksen toimeenpanoa sekä edistivät fuusiotutkimusta ja ITER-hanketta, samalla kun ne tukivat osaamisen ja tutkimusinfrastruktuurien kehittämistä sekä politiikkatukea EU:n sääntelylle. Ohjelmat toivat hyötyjä myös lääketieteeseen ja muihin ionisoivan säteilyn sovelluksiin, lisäsivät EU:n strategista autonomiaa ja tukivat kriisialueiden tutkijoita. Kuitenkin vuoden 2021 budjettileikkaus rajoitti tutkimuksen laajuutta ja esti uusien innovatiivisten aloitteiden jatkamisen, mikä korostaa tarvetta lisätä investointeja erityisesti pieniin modulaarisiin reaktoreihin, ydinpolttoainekierron osa-alueisiin ja osaamisen vahvistamiseen, jotta EU voi säilyttää kilpailukykinsä, vahvistaa energiaturvallisuutta sekä saavuttaa energia- ja ilmastotavoitteensa.

5.3 Ignalina-ohjelma

Ignalina-ohjelmalla ei ole vaikutusta kansalliseen lainsäädäntöön.

Ignalanan ydinvoimalaitoksen käytöstäpoiston avustusohjelman odotetaan parantavan merkittävästi ydinturvallisuutta Liettuassa ja koko EU:ssa, vähentäen säteilyriskejä

työntekijöille, väestölle ja ympäristölle. Ohjelma edistää myös teknologista osaamista grafiittihidasteisten reaktorien purkamisessa ja radioaktiivisen jätteen hallinnassa, tarjoten arvokasta tietoa muille EU-jäsenvaltioille ja kolmansille maille. Lisäksi ohjelma tukee hallinnollista tehokkuutta, henkilöstön optimointia ja kustannustehokkuutta, ja sen toteutusmalli perustuu aiemmin toimivaksi todettuun välilliseen hallinnointiin. Kokonaisuudessaan ohjelma tuottaa EU:n tasolla lisäarvoa turvallisuuden, osaamisen ja solidaarisuuden näkökulmista.

5.4 Ydinturvallisuusyhteistyön ja käytöstäpoiston väline

Ydinturvallisuusyhteistyön ja käytöstäpoiston välineellä ei ole vaikutusta kansalliseen lainsäädäntöön.

Väline parantaa ydin- ja säteilyturvallisuutta sekä radioaktiivisen jätteen hallintaa EU:ssa ja sen ulkopuolella. Kokonaisuudessaan väline vahvistaa EU:n roolia kansainvälisessä ydinenergia-alan yhteistyössä, yksinkertaistaa hallintoa ja mahdollistaa joustavan reagoinnin uusiin teknologisiin ja geopolittisiin haasteisiin, kuten Ukrainan tilanteeseen.

Ulkoinen komponentti vahvistaa kumppanimaiden sääntelyviranomaisten ja teknisten tukioorganisaatioiden osaamista, tukee kriisivalmiutta ja ympäristön kunnostusta, sekä edistää ydinmateriaalivalvontaa, mikä lisää EU:n kansalaisten turvallisuutta ja tukee rauhanomaista ydinenergian käyttöä.

Sisäinen komponentti mahdollistaa EU:n yhteisten tutkimuskeskusten ydinlaitosten turvallisen käytöstäpoiston ja jätehuollon, vähentää riskejä, täyttää komission oikeudelliset velvoitteet ja edistää osaamisen jakamista jäsenvaltioiden kesken.

6 Ehdotusten suhde perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin

Valtioneuvoston arvion mukaan ehdotus ei ole ristiriidassa Suomen perustuslain tai Suomea velvoittavien perus- ja ihmisoikeuksien kanssa.

7 Ahvenanmaan toimivalta

Horisontti Eurooppa -ohjelman ehdotuksilla ei ole välitöntä vaikutusta Ahvenanmaan asemaan. Ahvenanmaan maakunta vastaa Euroopan unionin säädösten täytäntöönpanosta siltä osin kuin asia kuuluu sen toimivaltaan. Lainsäädäntövallan jaosta valtakunnan ja maakunnan kesken säädetään Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991). Maakunnan lainsäädäntövallasta säädetään lain 18 §:ssä ja valtakunnan lainsäädäntövallasta 27 ja 29 §:ssä.

Ahvenanmaalla ei ole Horisontti Eurooppa, Euratom ja Ignalina -ohjelmiin eikä ydinturvallisuusyhteistyön ja käytöstäpoiston välineeseen liittyen toimivaltaa.

8 Ehdotusten käsittely Euroopan unionin toimielimissä ja muiden jäsenvaltioiden kannat

EU:n kilpailukykyneuvosto kävi periaatekeskustelun Horisontti Eurooppa -ehdotuksesta 30.9.2025. Ehdotuksen käsittely on aloitettu neuvoston tutkimustyöryhmässä. Puheenjohtaja esitteli neuvotteluista edistymisraportin 9.12.2025 kilpailukykyneuvostossa.

Euroopan parlamentissa käsittelystä vastaa ITRE-valiokunta (teollisuus, tutkimus ja energia). Euroopan parlamentti on nimittänyt esittelijäksi Horisontti Eurooppa -ohjelman

asetusehdotukselle Christian Ehlerin (EPP, Saksa) ja erityisohjelmalle René Repasin (S&D, Saksa).

Euratomin tutkimus- ja koulutusohjelmaan liittyen Euroopan parlamentin (EP) kantaa ei vaadita Euratomin perustamissopimuksen mukaan. EP:tä on kuitenkin aiemmin kuultu.

Ignalina -ohjelman sekä ydinturvallisuusyhteistyön ja käytöstäpoiston välineen EP:n vastuuvaliokunta on ITRE (Teollisuus, tutkimus ja energia). Euroopan parlamentti ei ole vielä nimittänyt esittelijöitä.

9 Ehdotusten kansallinen käsittely

U-kirjelmä on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyössä. Luonnos U-kirjelmäksi on käsitelty suppean kokoonpanon kirjallisessa menettelyssä EU-asiain komitean tutkimus- ja innovaatiojaostossa (EU20) 3.-6.11.2025 ja MFF-johtoryhmässä 24.11.2025. Valtioneuvoston kannat linjattiin EU-ministerivaliokunnassa 12.12.2025.

Ensikannat Horisontti Eurooppa -ehdotuksiin annettiin eduskunnalle 19.9.2025 osana E-kirjettä: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028–2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehikseksi. (E 73/2025 vp).

10 Valtioneuvoston kanta

Suomen ensivaiheen kannat rahoituskehyskokonaisuuteen on muodostettu E-kirjeessä E 73/2025 vp. TKI-rahoituksen osalta keskeisimpiä kantoja ovat mm. seuraavat:

Komission ehdottama kokonaistaso on liian korkea. Hallitusohjelman mukaisesti Suomi katsoo, että EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttämättä Suomen nettomaksuosuuden kasvua. Suomi pitää tärkeänä, että tulevaa rahoituskehystä tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena.

Suomi pitää välttämättömänä EU-rahoituksen painopisteiden priorisointia ja korostaa Suomen tavoitteiden arviointia kokonaisvaltaisesti ja strategisesti. On välttämätöntä löytää taso, joka ei kasvattaisi maksutaakkaamme kohtuuttomasti, mutta mahdollistaisi keskeiset painotukset, kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamisen, ja turvaisi merkittävimpiä saantojamme, kuten maatalouden rahoituksen.

Komission esittämät rahoituskehys ehdotuksen yleiset painopisteet ovat kannatettavia ja yhdensuuntaisia Suomen EU-avaintavoitteiden kanssa. Suomi korostaa rahoituksen kohdentamista nykyistä vahvemmin keskeisiin poliittisiin prioriteetteihin kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamiseen.

Suomi tukee komission ehdotusta kasvattaa kilpailukykyrahoitusta merkittävästi.

Suomi katsoo, että komission esitys tutkimus-, kehitys-, ja innovaatorahoituksen määrän kasvattamiseksi on kannatettava.

Suomelle on ensisijaista, että tutkimus-, kehitys-, ja innovaatorahoituksen säilyminen avoimeen kilpailuun ja korkeaan laatuun perustavana EU-rahoituksena turvataan.

Suomi katsoo, että puolustus- ja kaksikäyttötarkoituksiin kohdennettavan rahoituksen merkitystä tulisi painottaa laajasti kilpailukykyrahoituksessa. Suomi tukee komission tavoitetta yksinkertaistaa menettelyjä etenkin pk-yritysten rahoituksen saatavuuden näkökulmasta.

Suomi pitää muun muassa tekoälyratkaisuja, suurteho- ja kvanttilaskentaa, siruteknologiaa sekä 6G-teknologiaa keskeisinä murrosteknologioina, joita tulisi tukea tulevassa rahoituksessa. Tähän kytkeytyen EU-rahoituksen kohdentamisessa tulisi huomioida myös EU:n digitaalisen infrastruktuurin kehittämiseen ja kyberturvallisuuteen liittyviä tarpeita. EU:n rahoituksella tulisi myös vahvistaa ja edelleen kehittää EU:n globaalia johtajuutta kierto- ja biotaloudessa sekä biopohjaisissa ratkaisuissa.

Suomi pitää perusteltuna rahoituksen lisäämistä puhtaaseen siirtymään EU:n kilpailukyvyyn ja omavaraisuuden vahvistamiseksi.

Suomi katsoo, että rahoituskehyksellä tulisi jatkossakin tukea EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamista komission esityksen mukaisesti.

Suomi korostaa ruokaan, luonnonvaroihin, ilmastoon ja ympäristöasioihin liittyvän tutkimuksen merkitystä osana kilpailukyvyyn ja kestäväen bio- ja kiertotalouden edistämistä EU:ssa.

Jatkossa maaseudun kehittämistä edistäviin toimiin tulisi hyödyntää laaja-alaisesti rahoitusta, esimerkiksi hyödyntämällä myös kilpailukykyrahastoa ja Horisontti Eurooppa -ohjelmaa.

Kokonaisuudesta

Valtioneuvosto tarkastelee komission ehdotuksien yksityiskohtia osana rahoituskehyksen kokonaisuutta ja tarkentaa kantaansa neuvottelujen edetessä. Suomen lopulliset kannat muodostetaan neuvottelujen loppuvaiheessa muodostumassa olevan kokonaisuuden perusteella Suomen kokonaisuuden huomioiden.

Komission ehdotusten rahoituksen mitoitukseen otetaan erikseen kantaa osana rahoituskehysneuvottelujen kokonaisuutta.

Edellä mainittuja valtioneuvoston kantoja täydennetään tällä U-kirjelmällä seuraavasti:

Horisontti Eurooppa -ohjelma

Ohjelman yleiset tavoitteet ja rakenne

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti komission ehdotukseen tutkimuksen ja innovoinnin 10. puiteohjelmasta. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että Horisontti Eurooppa edistää innovaatioita, Euroopan globaalia kilpailukykyä, pitkäjänteistä kestävyyttä ja kriisinkestävyyttä sekä tarjoaa tutkittuun tietoon perustuvia ratkaisuja koko yhteiskunnalle.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että Horisontti Eurooppa -ohjelma jatkossakin rahoittaa huippututkimusta ja innovaatioita laatu- ja avoimen kilpailun kautta. Valtioneuvosto katsoo, että nämä tekijät ovat keskeisiä eurooppalaisen tutkimuksen laadulle ja kansainvälistymiselle, elinkeinoelämän innovaatio- ja kilpailukyvyille, teollisuuden

uudistumiselle sekä unionin mahdollisuuksille vastata globaaleihin haasteisiin ja kuroa umpeen innovaatiokuilua kilpailijoihin nähden.

Valtioneuvosto pitää keskeisenä komission esitystä sallia tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmassa mahdollisuus myös kaksikäyttösovelluksille poistamalla aiempi yksinomaan siviilikäyttöön kohdistuva painotus. Valtioneuvosto korostaa, että kaksikäyttötutkimuksen mahdollistaminen ei kuitenkaan saisi heikentää puiteohjelman rahoituksen laatukriteerejä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä komission esitystä tiivistää kilpailukykyä tukevien ohjelmien yhteyttä niin, että kilpailukykyrahasto ja Horisontti Eurooppa muodostaisivat mahdollisimman vaikuttavan, selkeän ja toimivan kokonaisuuden. Kilpailukykyyn näkökulmasta tulisi huolehtia rahoitusjatkumosta näiden välineiden välillä mahdollisimman suuren synergiavaikutuksen saavuttamiseksi.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä jäsenvaltioiden asianmukaisten vaikutusmahdollisuuksien turvaamista Horisontti Eurooppa -ohjelman toimeenpanossa. Tämä helpottaisi osaltaan eurooppalaisten, kansallisten ja alueellisten tutkimus- ja innovaatiopanostusten tehokasta yhteensovittamista ja parantaisi suomalaisten toimijoiden osallistumismahdollisuuksia. Jäsenvaltioilla tulisi säilyä mahdollisuudet vaikuttaa ohjelman sisältöihin myös ohjelmakauden aikana yleisen ja erityisten ohjelmakomiteoiden kautta. Valtioneuvosto pitää lisäksi tärkeänä, että komissio keskustelee jäsenvaltioiden kanssa sen hallinnoiman ohjelmaosuuden toimeenpanosta ja yhteensovittamisesta, siten että löydetään riittävä tasapaino yhtäältä joustavuuden ja toisaalta ennakoitavuuden ja kurinalaisen budjetoinnin periaatteen välillä.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti Horisontti Eurooppa -ohjelman yksinkertaistamistavoitteeseen ja yksinkertaistamistoimiin, jotka parantavat ohjelman saavutettavuutta ja joiden tulee luoda paremmat edellytykset tutkijoille, yrityksille ja yhteiskunnan eri toimijoille osallistua ohjelmaan.

Valtioneuvosto korostaa yksityisten T&K-investointien merkitystä ja pitää keskeisenä, että jatkossa Horisontti Eurooppa -ohjelmaan osallistuminen olisi houkuttelevampaa etenkin pienille ja keskisuurille yrityksille. EU:n tutkimus- ja innovaatorahoituksen tulisi vivuttaa yksityisiä investointeja, jotta voidaan saavuttaa EU:n kolmen prosentin T&K-investointitavoite.

Valtioneuvosto painottaa kansainvälisen tutkimusyhteistyön merkitystä pääsyn edistämiseksi Euroopan ulkopuolella kehitteillä oleviin teknologioihin ja niitä koskevaan uuteen tietoon. Valtioneuvosto näkee assosiaatiosopimukset kolmansien maiden kanssa jatkossakin tärkeinä tapoina laajentaa eurooppalaista tiede- ja tutkimusyhteistyötä. Valtioneuvosto katsoo, että tutkimusyhteistyössä tulee huomioida turvallisuusnäkökohdat.

Valtioneuvosto tukee komission ehdottamaa pilarirakennetta perustutkimuksen, soveltavan tutkimuksen ja innovaatioiden tukemiseksi.

Pilarikohtaiset kannat

Valtioneuvosto katsoo, että Euroopan tutkimusneuvoston (ERC) rooli huippututkimuksen keskeisenä prioriteettina on tärkeä. ERC:n itsenäisyys ja riippumattomuus ovat keskeisiä säilytettäviä periaatteita.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti ehdotuksen toimenpiteisiin, joilla edistettäisiin tutkijanurien houkuttelevuutta Euroopassa. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU ja

kansallisen tason toimin pyritään pitämään lahjakkaat eurooppalaiset tutkijat Euroopassa ja tekemään Euroopasta houkutteleva ulkomaisille tutkijoille.

Valtioneuvosto katsoo, että neuvotteluissa tulisi painottaa tutkimustulosten ja innovaatioiden skaalaamiseen, hyödyntämiseen ja kaupallistamiseen keskittyvää yhteistyöhankkeita sisältävää Horisontti Euroopan pilaria II. Valtioneuvosto pitää tärkeänä komission ehdotuksen mukaisesti edistää tutkimusta ja innovointia aloilla, joilla on suuri yhteiskunnallinen vaikutus, keskittyen maailmanlaajuisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin ja EU:n kilpailukyvyn parantamiseen.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan kilpailukykyrahaston neljä politiikkaikkunaa ovat komission ehdotuksessa rajauksiltaan ja sisällöltään oikeansuuntaisia ja Horisontti Euroopan pilarin II kilpailukykyosioon suunniteltu vastaavuus niille on tarkoituksenmukaista. Valtioneuvosto korostaa, että näiden II-pilarin toimien keskiössä tulisi olla talouden ja tuottavuuden kasvun edistäminen.

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota kvanttiteknologian ja suurteholaskennan suureen merkitykseen EU:n strategisen kilpailukyvyn kannalta ja Suomen kyvykkyyksiin näissä teknologioissa.

Valtioneuvosto tukee pilariin II sijoittuvien TKI-kumppanuusohjelmien jatkoa. Kumppanuuksien tulisi tukea EU:n tavoitteiden ja politiikkaohjelmien toimeenpanoa eri sektoreilla. Valtioneuvosto tukee kumppanuuksien hallintamuotojen yksinkertaistamista vaikuttavuuden lisäämiseksi. Samalla tulisi huolehtia, etteivät muutokset liiallisesti hankaloita uusien toimijoiden liittymistä kumppanuuksiin.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä tutkimusrahoituksen suuntaamista ehdotuksen mukaisesti maatalouteen ja biotalouteen, ja korostaa sektoreiden potentiaalia kasvun luoja erityisesti maaseutualueilla. Tutkimusrahoituksessa tulisi huomioida koko ruokasektori.

Valtioneuvosto korostaa tarvetta parantaa EU:n kykyä hyödyntää ja kaupallistaa tutkimustuloksia. Valtioneuvosto pitää tärkeänä tätä edistäviä ohjelman instrumentteja (kuten Euroopan innovaationeuvosto EIC).

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti komission esitykseen merkittävälle eurooppalaisille tutkimus- ja teknologiainfrastruktuureille myönnettävästä avustuksesta rakentamiskustannuksiin. Avustuksen myöntämiseen olisi luotava avoimet ja selkeät menettelytavat, jotka perustuvat laatuun keskeisenä valintakriteerinä.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan puiteohjelmasta rahoitettavien osaamisohjelmien laajentamistoimien (nk. widening-toimien) tulisi olla rajallisia eikä niiden suhteellista osuutta puiteohjelmasta tulisi kasvattaa. Valtioneuvosto pitää kuitenkin kannatettavana komission ehdotusta, että kannustettaisiin heikomman T&K-intensiteetin jäsenvaltioita lisäämään kansallisia T&K-panostuksiaan. Jäsenvaltioiden välisten erojen kaventamiseen tulisi ensisijaisesti vastata koheesiopolitiikan välineillä.

Valtioneuvosto korostaa laadukkaan tutkimuksen ja koulutuksen yhteyttä. Eurooppalaista tutkimusalueetta (ERA) tulisi kehittää tiiviissä yhteistyössä eurooppalaisen koulutusalueen (EEA) kanssa, muun muassa Euroopan yliopistojen allianssien ja Erasmus+ -ohjelman kautta.

Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom) tutkimus- ja koulutusohjelma (2028–2032) ja liitännäiset esitykset

Euratom-ohjelma

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti Euroopan komission ehdotukseen ydinenergia-alan tutkimus- ja koulutusohjelmasta. Ohjelmaa pidetään tärkeänä sekä alan kehityksen edistämiseksi että EU:n politiikkatavoitteiden tukemisessa. Sen avulla voidaan vahvistaa Euroopan teollisuuden ja tutkimuksen kilpailukykyä sekä syventää unionin tieteellistä ja teknologista osaamis pohjaa.

Valtioneuvosto tukee ohjelman painopisteitä, kuten ydinenergia-alan turvallisuuden, turvajärjestelyjen ja säteilysuojelun kehittäminen. Erityisesti terveydenhuollon sovellukset ja ydinjätehuollon tutkimuksen jatkaminen nähdään olennaisina osa-alueina.

Valtioneuvosto korostaa, että ohjelman tulisi tuottaa konkreettista eurooppalaista lisäarvoa ja edistää huipputaustamista. Tämän saavuttamiseksi olisi tärkeää ylläpitää tutkimusta tukevia ja koordinoivia EU-ohjelmia sekä panostaa riittävästi koulutukseen, osaamisen kehittämiseen ja tiedonhallintaan ydinenergia-alalla.

Valtioneuvosto pitää ITER-hanketta merkityksellisenä tulevaisuuden energiaratkaisujen kehittämisessä. Valtioneuvosto painottaa ITER:n merkitystä vaativana teknologisenä kehitysalustana, joka vahvistaa Euroopan ja Suomen teollista osaamista ja kilpailukykyä. ITER-hankkeen toimeenpanossa tulee kiinnittää huomiota kustannustehokkaisiin ratkaisuihin.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että lisääntyvä yksityisen sektorin kiinnostus fissioon, esimerkiksi pieniin modulaarisiin reaktoreihin sekä fuusion pilotointiin huomioidaan ohjelman painopisteissä riittävällä tavalla. Valtioneuvoston tavoitteena on, että erityisesti fuusioenergiaa kehittämisessä kohti kaupallisia sovelluksia voitaisiin hyödyntää myös EU-rahoitusta.

Ignalina-ohjelma

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan on tärkeää, että Liettuassa käytöstä poistetun ydinvoimalaitoksen purkaminen saatetaan loppuun turvallisesti. Ydinvoimalaitoksen käytöstäpoisto ja purkaminen parantaa ydinturvallisuutta Liettuan lähialueilla ja koko EU:ssa. Valtioneuvosto painottaa, että ohjelmassa tulisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä kustannustehokkuuteen ja aktiiviseen kokemuseräisen tiedon levittämiseen muihin jäsenvaltioihin purkamisen edistyessä.

Ydinturvallisuusyhteistyön ja käytöstäpoiston väline

Valtioneuvosto pitää tärkeänä edistää ja ylläpitää korkeatasoista ydinturvallisuutta ja säteilysuojelua kumppanimaissa, mukaan lukien Ukraina, sekä tukea EU:n yhteisen tutkimuskeskuksen ydinlaitosten turvallista käytöstäpoistoa ja radioaktiivisen jätteen hallintaa.

Valtioneuvosto painottaa resurssien tehokasta käyttöä sekä hallinnollisen taakan vähentämistä, mitä kahden aikaisemman välineen yhdistämisellä yhdeksi selkeäksi ja tehokkaaksi kokonaisuudeksi ollaan ehdotetussa yhdistetyssä välineessä tavoittelemassa.